

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

 Гілея

Науковий вісник

Випуск 160 (№ 1-2)

Ч. 2. Філософські науки

Київ – 2021

УДК 1:37+111.852+17.022.1;130.2;37.013;37.03

**СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ЕСТЕТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ****MODERN FEATURES OF FORMATION
OF AESTHETIC CONSCIOUSNESS****Солоділова О. В.,**

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарної підготовки,
філософії та митної
ідентифікації культурних цінностей,
Університет митної справи та
фінансів (Україна, Дніпро),
e-mail: rveo82@gmail.com
ORCID 0000-0003-3991-6721

Solodilova O. V.,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate
Professor, Associate Professor of the Department
of Humanitarian Training, Philosophy and
Customs identification of cultural values,
University of Customs and Finance
(Ukraine, Dnipro), e-mail: rveo82@gmail.com
ORCID 0000-0003-3991-6721

Метою статті є аналіз процесу формування естетичної свідомості. Актуальність цієї теми визначається викликами сучасного суспільства – суспільства глобальної інформації та знань, новітніх явищ у культурі. Естетична свідомість є одухотворяючим першопочатком суспільної та індивідуальної діяльності. Бачення прекрасного в світі є формою його перетворення, напрямом культурного поступу. Це ускладнюється кризовими явищами в соціо-культурній сфері, як суспільного, так й індивідуального рівня. Формування позитивного творчого мислення, ідеалів та цінностей, є концептуальним завданням всієї культури, особливо, вищої освіти. Методами такого виду перетворень є методи філософії, педагогіки, культурології. Вони, разом із культурологічною практикою, складають фундамент соціокультурної діяльності суспільства із соціалізації громадянина, здатного творчо та само організовано співвідноситися з перетворювальними процесами. В цьому річизці також задіяні інші сфери, включаючи світ «віртуального». Колективні зусилля соціокультурних інституцій, разом із гуманітарно спрямованими напрямками державної діяльності, неодмінно створюють суспільний ефект із розвитку як естетичної свідомості, культури, в цілому, так і з формування сфери індивідуального соціокультурного досвіду та знань, переконань, цінностей та ідеалів.

Ключові слова: естетична свідомість, формування, соціалізація, цінності, ідеали, гуманітаристика.

The purpose of the article is to analyze the process of formation of aesthetic consciousness. The rel-

evance of this topic is determined by the challenges of modern society - a society of global information and knowledge, the latest cultural phenomena. Aesthetic consciousness is the spiritual beginning of social and individual activity - in its cultural direction. The vision of beauty in the world is a form of its transformation, a direction of cultural progress. This is complicated by the crisis in the socio-cultural sphere, both globally and individually. The formation of positive creative thinking, ideals and values is a conceptual task of the whole culture, especially higher education. Methods of this type of transformation are the methods of philosophy, pedagogy, culturology. They, together with culturological practice, form the foundation of socio-cultural activities of society for the socialization of the citizen, able to creatively and self-organizedly relate to the spiritual and transformative processes. Other areas are also involved in this stream, including the culture of the «virtual». The collective efforts of these socio-cultural institutions, together with humanitarian directions of state activity, inevitably create a social effect on the development of aesthetic consciousness, culture in general, and the formation of individual socio-cultural experience and knowledge, beliefs, values and ideals.

Keywords: aesthetic consciousness, formation, socialization, values, ideals, humanities.

Постановка проблеми. Актуальність теми визначається кризовими явищами, котрі мають місце в лакуні культури та її сегменті - в естетичній свідомості (далі – ЕС). Вони є результатом глобалізації в культурно-духовній сфері. Внаслідок розвитку демократії, доступності інформації та знання, тотального впливу технологій гуманітарного спрямування, соціокультурна сфера перетворилася на поле суттєвих трансформацій у свідомісній сфері. Ці впливи мають спрямований маніпулятивний характер, що потужно інспірує настанови, орієнтири, цінності й ідеали. Особливо це стосується сфери естетики. Естетика глобального суспільства – це суцільна масофікація традиційного й інноваційного, суспільного й індивідуального; широкий простір візуалізації культури. Внаслідок інтернаціоналізації інформаційно-культурного простору, свідомість, суспільна та індивідуальна, оперує копіями, взірцями, стандартизованими образами реальності, набувши рис тотальної естетизації. Калейдоскопічна картина цього феномену деідентифікує особистісну соціокультурну сферу. Свідомість ранньої особистості знаходиться в стані соціокультурних трансформацій, які спотворюють соціально-культурну ідентифікацію. Цим негативним ефектам протидіє позитивний соціо-культурний досвід людства, традиційна культура, яка історично спрямовує свідомісне життя, визначає горизонти духовності та соціокультурні стосунки, змагаючись з інноваційною культурою. В суспільстві має місце антропологічний переворот, сутність якого полягає в народженні нової ес-

тетики, яка претендує на глибинне занурення в емоційно-психологічну сферу особистості. В межах цієї естетики відбуваються когнітивні та ціннісні трансформації, як поширення транс антропології, транс гресії соціокультурного поля, що в ньому індивід є співтворцем та співучасником соціокультури. Загальний демократичний суспільний процес покликав до життя нові форми естетики та естетичної культури. Візуалізація естетичного часо-простору збудує модернізаційні хвилі емоцій, переживань, смаків, переконань, цінностей та ідеалів. Через візуальні засоби сьогодні реалізується освіта, знаннєво-інформаційна сфера. Світ для особистості, яка формується, сьогодні є екраном, що в ньому фокусується знаннєвий та культурно-емоційний комплекс. У цьому сенсі, революційною, прогресивною, всепоглинаючою є екранна естетика, в усіх формах та жанрах – від міні-екранів до бачення світу як живої картини (як відео). Така індивідуалізація «екранного» світу як форма соціалізації, розпочинається з моменту входження людини в світ інформації та образів. У цьому сенсі головним завданням суспільства є відповідна освіта й виховання людини, як цілісної й системний розвиток соціокультурної сфери, в дусі й напрямі позитивної творчості, з урахуванням усіх реалій – глобальних, регіональних, локальних традицій, усієї системи співвідносин особистості з соціальними спільнотами, що в них вона реалізує свій творчий потенціал.

Метою дослідження є розгляд основних тенденцій формування ЕС особистості в реаліях естетичної культури.

Аналіз розробок у досліджуваній галузі. Проблема ЕС та її формування, історично є стрижнем філософсько-соціальних досліджень. Її розкриття пройшло великий шлях - від Античності, через Середньовіччя, Відродження та Просвітництво. Західна естетична думка пов'язана з філософськими течіями: з неотоїзмом, прагматизмом, фрейдизмом, екзистенціалізмом, неопозитивізмом, герменевтикою та ін. Філософсько-лінгвістичні та семіотичні дослідження є цариною творчості Р. Барта [2]. У сучасній філософсько-естетичній думці розроблені проблемні аспекти аналізу онтологічних проблем естетичного ідеалу та естетичної свідомості: А. естетичний ідеал та ЕС як вираз трансцендентальних структур буття людини (Г. Гадамер, Е. Касіпер); Б. естетичний ідеал та ЕС як трансцендентно-духовні складові естетичного досвіду. Стосовно дослідження естетичної свідомості мають вирішальне значення положення феноменології (В. Вальденфельс [5], Е. Гусерль, А. Шюц); символології та семіології, тощо. Іпполіт Тен заклав теоретичні основи естетики натуралізму. У ХХ ст. до натуралістичної естетики долучились А. Річардс і Ч. Огден. Гуманітаристиці, на початку ХХ ст., була властива тенденція до за-

міни метафізичної та спекулятивної естетики – естетикою як позитивною наукою. В. Вундт, К. Гроос, Т. Ліппс, Г. Т. Фехнер, І. Фолькельт, на основі експериментальних психологічних досліджень, намагалися сконструювати «психологічну естетику». Найбільш повно естетика філософської орієнтації була презентована Анрі Бергсоном. Сучасні естетичні категорії заглиблені у дисциплінарну специфіку лінгвістики, соціопсихології та соціології. Окремий етап у розвитку натуралістичної естетики пов'язаний з Томасом Манро. Дієвим напрямом філософії та естетики, є аналітична філософія, яка розширила поле досліджень в напрямках: зняття кордонів між елітарною та маскультулом; врахування багатомовності мистецтва; заперечення модерністських догм відносно техніки й технологій, мови, анти формалізму та експерименталізму (Р. Рорті [26], А. Данто [23], Р. Нозік, М. Вейц, У. Б. Галлі, П. Зифф, У. Э. Кенник). Естетичну категорію «інтенціональність» впровадив Роман Інгарден. Герменевтична естетика реалізувала категорії щодо сфери естетичного: герменевтичне коло, перед розуміння, нескінченності інтерпретації. Саме у феноменології естетика отримала обґрунтовану онтологічну пізнавальнометодологічну основу (М. Бубер, Ж.-П. Сартр, М. Мерло-Понті, Г. Марсель, В. Ізер, Г.-Р. Яусс, М. Дюфрен, М. Бахтін та М. Бердяєв). В естетиці Ортега-і-Гассета на перший план вийшло власне естетичне переживання митця, очищене від особистого емоційного пафосу, від само ставлення до світу [18]. Структуралізм досліджує естетичні процеси як знакові співвідношення (Нельсон Гудмен) [24]. Саме на філософському підґрунті структуралізму та пост структуралізму виник Постмодернізм. Його діячі є критиками ідеалів та цінностей епохи Модерну. Він орієнтований на культуру, просякнуту есхатологізмом, естетичними мутаціями, дифузією художніх стилів, тощо. Рефлексія модерністської концепції світу як хаосу, реалізується в практиці постмодернізму як досвід освоєння хаосу в вигляді гри, у перетворенні його на середовище існування людини і культури. Естетика постмодернізму стверджує плюралізм цінностей; вона є анти систематичною, адогматичною, дистанційованою від замкненості концептуальних побудов Модерну. Вона спирається на концепції: А. деконструкції (Ж. Дерріда) [25]; Б. мови безсвідомого (Ж. Лакан, Ж.-Ф. Ліотар, К. Леві-Строс); В. шизоаналізу (Ж. Дельоз, Ф. Гватарі), піронізму (У. Еко) тощо. Яскравими виразниками естетичного феномену у постмодернізмі є К. Батлер, К. Брук-Роуз, М. Келер, Д. Мадзар, А. Уайдл, І. Хассан. Реконструкції теорія заперечує гносеологічну парадигму презентації повноти смислу, «метафізики присутності» (у мистецтві); зосереджує увагу на проблемі дисконтентуальності, відсутності першосмислу у трансцендентально детермінованому. Концеп-

ція Несамототожності Тексту пропонує вихід з лінгвоцентризму – в тілесність, в різних естет. ракурсах. Постмодерністська культура та естетика є прагненням до непізнаного та невизначеного; вони дистанціюються від бінарних опозицій: реальне – уявне, зовнішнє – внутрішнє, чоловіче – жіноче, суб'єкт – об'єкт, тощо. Постмодерністські принципи філософського маргіналізму, відкритості, описовості, відсутності чітких критеріїв, зумовили переоцінку класичних естетичних цінностей. Методологічні антитези: високе – масове мистецтво, наукова – буденна свідомість, втратили (в цьому напрямі) актуальність. Загальна інформатизація та комп'ютеризація, спричинили «дизайнізацію» творчості та культури, в цілому, що викликало особливе ставлення до естетики в XXI столітті. Набули актуалізованості проблеми симулякрів, метамови, інтертекстуальності, художнього та культурного, історичного, наукового, релігійного, тощо, контекстів. Сьогодні особливістю постмодернізму є критика основ класичного антропоцентристського гуманізму – з позицій універсального гуманізму, який ґрунтується, в свою чергу, на ідеї гармонізації людини, природи, космосу, Всесвіту, відмовляючись від європоцентризму та етноцентризму.

Самобутня естетична концепція стала підґрунтям для всесвітньо відомої естетичної школи – «київської неокласики». Українська естетика XX ст. була пов'язана з мистецькими практиками, які упродовжували в життя важливі естетичні та філософські ідеї. Особливе значення мали ідеї філософів-науковців Інституту філософії та КНУ імені Тараса Шевченка. В. Іванов, Є. Бистрицький, В. Мазепа, В. Малахов та ін., розробляли проблеми філософії культури, етики й естетики, філософії мистецтва. Сучасну українську естетично-філософську думку презентують (у нашій тематиці) праці Т. Андрущенко [1], Т. Бовсунівської [3], А. Дорогої [9], І. Зязюна [10], Л. Масол [16], Д. Скальської [19], М. Яковенко [21] та ін. Аналіз вітчизняних досліджень свідчить, що в якості антропологічних вимірів посткласичної естетики розуміється сукупність методологічних настанов (на основі академічної естетичної школи) у творчості: Д. Ю. Кучерюк та Л. Т. Левчук [14], В. А. Личковаха [15], В. І. Панченко, Н. І. Мозгової [17]. Вітчизняні фахівці розвивають методологію мистецтва, соціологію культури та психології творчості, морально-ціннісні засади естетики як антропологічної дисципліни. Онтології естетичного як одного з екзистенціалів людської самосвідомості, унікального чинника людинотворного процесу, присвячені роботи: В. А. Герасимчук, Т. К. Гуменюк, В. С. Лук'янця, О. П. Поліщук, Л. О. Сморг, О. М. Соболев. У розробці проблеми «естетичного», різних ракурсів естетики, є актуальними праці Т. Кучер [13]. Разом з тим, незважаючи на великий обсяг лі-

тератури, проблема ЕС, особливо в контексті її трансформації під впливом глобалізації та інформатизації; оцінка соціокультурних процесів, духовних орієнтацій молоді, є актуальною. Також є проблематичним є визначення місця і ролі ЕС у комплексі соціалізації; не є достатньо вивченим вплив на духовний світ молоді від Інтернету, в цілому, віртуальної культури.

Виклад основного матеріалу. Процес формування ЕС покладається на розробки, як у теорії, так і в практиці освіти й виховання. За О. А. Карловасом [12], стався перехід від «проектного» мислення до мислення за типом «короткострокового» проекту, що в ньому соціокультурний акцентується індивідуалізація естетичного в дихотомії «людина-світ». Людина опинилася перед обличчям глобальної світової картини, що в ній цінності та ідеали естетики губляться під пресом масової інформації, знань та психоемоцій. Сучасний світ, на думку провідних теоретиків культури, О. Маркварда, В. Вельша, Ж. Бодрійяра та ін., є епохою естетичного, що в ній має місце інтенсивна естетизація суспільного життя через культуру, особливо, її візуальної сфери. Людина живе в світі масового віртуалізованого. Сучасна культура несе хвилі віртуального способу осмислення світу; пропонує новітні форми та жанри, розчиняючи в них свідомість. Це – екранна культура, яка входить в соціокультурне життя ще в ранньому дитинстві. Вона автономізує соціо-культурну сферу особистості, як, внаслідок глобального інформаційно-знавчого, емоційного пресингу, не в змозі охопити велич світу, його естетичну лакуну. Пізнавальна та емоційно-психічна енергія людини вимушено трансформується в світ повсякдення. У ситуації швидких змін культурних циклів та естетизації культури на перший план виходить феномен повсякдення, методологічний аналіз якого реалізується в межах герменевтики (Б. Вальденфельс) [5, с. 47]. Свідомість сучасної особистості формується локально. При цьому, соціалізуючись, людина знаходиться в ситуації ціннісного релятивізму й плюралізму образів та символів, що їх пропонує реальність разом із віртуальним. За Р. Бартом та Ж. Бодрійяром, у такому співвідношенні культурних світів має місце формування культурних стереотипів й цінностей. В умовах доступності технологій (щодо оволодіння світом культури) людина покликана до само творчості, в цілому, до соціокультурної самоорганізації. При цьому мають місце важливі процеси: 1. Життя людини в світі масової культури, інформації, товарів та послуг і 2. Вплив на життя людини з боку культури, в усіх її проявах – через міфологію, релігію, освіту й виховання, мистецтво та літературу, ЗМІ, рекламу, діяльність культурних установ, закладів, організацій та ін. Сучасна особистість живе на перехресті цих соціокультурних

потоків. На нашу думку, їхнє особистісне розуміння є передумовою сформованості естетичного світу людини. Вирішальним оформленням цих процесів є рівень культури особистості. Тільки та людина, яка досягнула високого рівня культури, естетичної, зокрема, здатна трансформувати світ – власний та суспільний, на шляхах творчості. Характерною рисою сучасної культури є перформативність; неестетичне стає естетичним (або визначається через естетичне); стилізація, віртуалізація, спровоковане інсценування визначають культурний рух. Людина опинилася в соціокультурній ситуації – «транс» - як «транс політика», «транс сексуальність», «транс естетика» [4, с. 17]. За Б. Вальденфельсом, мистецтво, як рушій та тло культури, розчинилося в візуальній естетиці повсякденності; переформатувалося, поступившись місцем хаотичній циркуляції образів [4, с. 25]; різнобарвна естетизація світу перетворила останній на космополітичний простір, на сукупність зображень, на семіотичну освіту. Це і є гіперреальність, глобальний калейдоскоп, образи якого замінили сучасній пересічній людини ефект сприйняття реального світу, змістивши його в світ віртуального. На думку фахівців, у загальній естетизації повсякденності, локального соціального життя особистості, основною цінністю є задоволення, розвага, насолода від процесу; результат (як соціокультурна само ідентифікація), при цьому, є проміжним етапом становлення естетичної само свідомості; увага, споживача - масової гіперреальної соціокультури, концентрується, в основному, на процесі споживання інформаційно-духовних благ та послуг. Внаслідок цього, соціокультурні події трансформуються – на рівні свідомості - на кітч, несмак, халтуру. За В. Вельш [6], таким чином руйнується якість прекрасного; його сприйняття стандартизується; руйнуються межі між прекрасним й потворним, ціннісним й утилітарним. При цьому, тотальна масофікована естетизація має маніпулятивний, штучний, характер; соціокультурне життя ввійшло в стратегію виживання (особистості) в стилізованому й стандартизованому світі. Це – також дереалізація свідомого, надсвідомісна віртуалізація реального. Та, з іншого боку, плюралізм естетичного компенсує його хаотичну надмірну раціоналізацію, убезпечуючи людину від тиску тотальної соціокультури, відкриваючи, одночасно, різноманітні «реальності» (підсилені Інтернетом, рекламою та тотальною інформацією), надаючи можливість креативувати й удосконалювати індивідуальну культурно-духовну самосвідомість. Якраз, мистецтво та література, освіта й виховання, міфологія та релігія, спеціалізовані заклади (як державні, так і громадські, спільнотні), виконують важливу роль, мотивуючи сучасну людину до естетизації індивідуальності та само-реалізації. Вирішальним чинником розвитку

суспільної та індивідуальної свідомості, в такому спрямуванні, є естетична культура як площина моделювання універсальної всезагальності певного естетичного ідеалу. За О. П. Воєводіним та О. В. Гороховою [7], естетична культура дає поштовх творцям мистецтва будувати нові системи цінностей, залежно від яких здійснюватиметься процес формування естетичної свідомості молоді. Саме естетична культура є мотивуючим фактором ціннісного смислотворення людини. Культурні ідеали та цінності розгортаються в естетичній культурі – через трансформації та модифікації буття естетичного ідеалу. Естетичні цінності є результатом естетичної оцінної діяльності, виражені у вигляді естетичних оцінних суджень і є об'єктивними з огляду на об'єктивний критерій їх визначення, яким є практика. Для розвитку особистості XXI століття має вирішальне значення як розвиток культури в цілому, так й її естетичний сегмент. На тлі глобалізації та інформатизації, у повсякденних стосунках людини з естетикою реального та віртуального, відбуваються глобальні культурні духовні трансформації. Та сьогодні - Добро, Краса, Вічність, Мудрість - величні соціокультурні духовні детермінанти, підважені кризами різного рівня та роду. Особистість опинилася, в кращому разі, на перехресті, а в гіршому – на узбіччі трансформації цих концептів. Під впливом швидкозмінної інформації та соціокультурних знань, «устале не естетичне», складене у традиційному світі духовного, активно руйнується; «нове естетичне» ще не набуло своїх суспільно та соціально маркованих легітимних позицій, виважених оцінок. «Віртуально-естетична реальність» заступає традиційне «естетичне» штучними, фантомними утвореннями. Цей феномен маніпулятивно інкорпорується в сферу соціалізації. Маскульт з його потужними технологіями зайняв увесь соціокультурний простір особистості. У цих умовах спрямовуючу функцію формування естетичної свідомості, зокрема, студентської молоді, в глобалізаційно-інформаційну епоху життя суспільства, бере на себе освіта й виховання, в цілому, Університет. Використання естетичних надбань, зокрема, в сфері педагогіки вищої школи, особливо закладів педагогічної освіти, здатне потужно вплинути на соціокультурну ситуацію. Українська держава створює повноцінні умови щодо розвитку особистості, участі молоді в соціокультурній діяльності; всіляко допомагає їй у всебічному розвитку, й в естетичному, зокрема, з метою формування особистості – патріота, громадянина, здатного переформувати світ на засадах Добра, Краси, Мудрості, Віри. У цьому сенсі ЕС є формою суспільної свідомості, розгортаючою багатство естетичного відношення людини до світу; напрямом особистісного прагнення до гармонії та досконалості. З усіх форм суспільної свідомості,

мості саме естетичне (у своєму ціннісному ідеальному спрямуванні) є культуротворчим фактором суспільно-індивідуального поступу. На думку фахівців, естетична освіта й естетична інформованість, виховання навичок з оцінок естетичних об'єктів (з точки зору загальнолюдського і національного естетичного ідеалу), неухильне поглиблення естетичної—етичних підстав соціокультурної комунікації; участь молоді в різних видах художньо-естетичної, наукової, літературної творчості; ціннісне ставлення й перетворення навколишнього середовища; естетизація поведінкової діяльності та побутового, рекреаційного життя, мотивують особистість до позитивних суспільно-соціальних перетворень. На думку О. Кайдановської [11], у літературі поняття «естетична культура» ствердилося як загальна характеристика рівня засвоєння й перетворення світу, свідомості людини – за законами «краси». У цьому аспекті важливим є структурування ЕС особистості (естетична чуттєвість як естетичне сприйняття; емоції, почуття і чуттєва частина естетичного смаку; розум, або інтелект як раціональний сегмент естетизації; естетичний ідеал; естетичні потреби; погляди, переконання). О. Чубарева пропонує розглядати процес її інтенсивного формування, на тлі впливів на соціокультурну сферу – з боку маскульту, впливів інформаційної цивілізації, перманентних світоглядно-ціннісних трансформацій [20], приділяючи особливу увагу в цьому процесі прагненню до «прекрасного» – в освіті, в її вищій ланці. На нашу думку, філософія освіти, соціальна філософія, педагогіка вищої школи, володіють великим методологічним потенціалом. У цьому сенсі основними формотворчими концептами є: «естетичний досвід», «художнє й естетичне виховання». Саме Університетові належить виконання суспільної місії – формувати особистісне відчуття єдності знань, моралі та естетики. Саме у вищій школі, де здійснюється професійна підготовка, на завершальній стадії (стосовно періоду соціалізації особистості), інтенсифікується процес формування світоглядних орієнтацій, настанов, ідеалів та цінностей, які, в цілому, реалізують шлях естетизації світу – як позитив та прогрес. За О. Чубаревою [20], методологічний аналіз проблеми формування ЕС, зокрема, студентської молоді, позначає її перспективні напрями: А. Розвиток ситуації зміцнення взаємозв'язку естетичного ставлення студентів до дійсності з генеральними формами суспільної свідомості, в напрямі формування наукового світогляду, морально-правової свідомості, художньо-естетичного досвіду; Б. Удосконалення форм співвідношення з естетичною культурою; засобів, методів із адекватного розуміння студентами об'єктів соціокультурної естетики; В. Естетизація професійного простору в напрямі спів розвитку професійних якостей майбутніх фахівців: духовних,

психологічних, комунікативних, пізнавальних, організаторських, креативних; Г. Удосконалення методології творчої самореалізації студентської молоді за законами краси, мотивування проявів естетичної активності в напрямі позитивного перетворення дійсності; Д. Поглиблення естетичних інтересів, потреб, уявлень, комунікаційних навичок з естетичної діяльності. На думку Д. М. Скальської [19], наявність розвиненої ЕС людини є свідченням її спроможності відкрито сприймати, аналізувати, оцінювати, робити позитивні висновки щодо розвитку суспільства. Йдеться, зокрема, про можливості особистості активно реагувати на зміни, що охопили суспільне виробництво, сферу послуг; естетизації системи правових, моральних, політичних відносин; позитивної соціокультурної трансформації відносно різноманіття соціальних взаємодій. Розвинена ЕС відкриває перед юністю позитивні перспективи у досягненні фізичної краси й досконалості. Результати наукових досліджень підтверджують наявність значних можливостей впливу на психологічні властивості особистості на основі використання комплексу ЕС та її залучення до самореалізації людини. У цьому сенсі йдеться про співізацію індивіда у формуванні моральних, політичних, релігійних, наукових, правових цінностей. Саме ЕС уможливило їхнє освоєння, в оптимальних зв'язках та співвідношеннях внутрішнього і зовнішнього, загального і одиничного, емоційного і раціонального, традиційного та інноваційного, теоретичного і практичного, прогресивного та консервативного. Спираючись на глибоко сприйняті, усвідомлені естетичні почуття, уявлення та поняття «прекрасного», сформовані позитивні смакові уподобання, естетичні інтереси, потреби й ідеали, особистість спроможна адекватно реагувати на естетичні об'єкти, творчо їх осмислювати та інтерпретувати. Також, у напрямі систематичного формування ЕС відкривається простір для індивідуалізації художньо-естетичного досвіду, його транспозиції, з метою оптимального застосування – у життєдіяльності, акумулювання та генерації кращих ідей та позитивних рішень. ЕС є засобом реалізації позитивних та корисних почуттів, уявлень, цінностей та ідеалів. І, що дуже важливо, у процесі формування ЕС стається розвиток оцінно-інтерпретаційної діяльності. Індивід отримує само організовану можливість визначати естетичну складову в життєвих проявах, процесах, у збутках – суспільних й особистісних. Саме спрямована, засобами освіти й виховання, усїєї культури, комунікаційно-ціннісна, духовно-культурна творча діяльність, заснована на позитивній естетиці, дозволяє людині творчо співвідноситися зі світом. Йдеться, також, й про зв'язки особистості з проявами прекрасного у рекреаційній сфері, у культуротворчості, у заняттях фізичною культурою й спортом, у міжособис-

тісному спілкуванні, у позитивній взаємодії на професійній ниві. Завдяки знанням та навичкам із реалізації позитивного естетичного, для особистості стають зрозумілими і прийнятними різні його прояви, у тому числі, в межах різновидів соціокомунікації: у побуті, у сім'ї, у корпоративній діяльності, у художній, науковій, конфесійній та морально-етичній лакунах життя. Саме освітньо-пізнавальна діяльність, що в ній реалізується позитивна естетика, формує нові знання, емоції, сучасний науковий та художньо-мистецький світогляд. Освітня теорія та практика – від перед школи до професійної, заснована на позитивній естетиці, є основним провідником людини у світ прекрасного, який збагачує почуття, знання, формуючи людину як активного співучасника творення кращого, позитивного світу. Інтенсивне формування ЕС особистості, спроможної естетизувати світ, перетворює його на засадах краси, робить емоційно забарвленим, захопливим, приємним процес життєдіяльності людини. Сьогодні, у процесі цивілізаційного розвитку, має також значення творча науково-пошукова діяльність. Для молодої людини, яка формується в річищі ЕС, важливо усвідомити цю лакуну як таку, що сповнена почуттями прекрасного, спроможною викликати позитивні емоції, переживання, спонукаючи людину до освоєння світу за законами краси. На думку Д. М. Скальської, розвиток ЕС майбутнього професіонала спрямовує його на шлях до наукових пошуків, на рівень високого захоплення, активного співпереживання, отримання насолоди від усвідомлення позитивних результатів наукових пошуків [19].

Висновки. У час інтенсивних суспільних змін опертя на високий рівень ЕС створює нові можливості щодо діяльності, яка має інноваційний характер. Особливе значення це має в культурологічній сфері, в новітніх видах суспільної діяльності. Сьогодні набуває гостроти питання організації матеріально-продуктивної діяльності за законами краси, з урахуванням, у тому числі, вимог в сфері екології. Саме ЕС є сприятливою та мотивуючою щодо різних видів професійної діяльності. Для суспільства є вигідним та корисним, щоб професійна діяльність викликала позитивні емоції, забезпечувала атмосферу, сповнену поваги до праці та її позитивної оцінки. На думку фахівців, формування ЕС забезпечує вдалий механізм самоорганізації особистісних якостей: у річищі професійної культури; у прагненні до самовдосконалення; у намаганні досягти високого рівня дієвого самоконтролю. При цьому, людина має активно налаштовувати власний естетичний досвід, творчо застосовуючи напрацювання в сфері естетичного пізнання та емоцій. На думку З. Я. Гнатів [8], проблема захисту, збереження та розвитку європейської культурної ідентичності як тенденції європейської освіти(в її загальному та особистісному

вимірах), корелюється з освітою та вихованом, зокрема, естетичним, в умовах інтернаціоналізації освіти. Це стосується також й України. Тенденції естетичного виховання (у сучасному просторі євроосвіти), формують виховну парадигму відкритого суспільства, що сприяє вихованню толерантного ставлення до «Іншого»: на рівні поглядів, переконань, духовних, естетичних, національних культурних цінностей; збагаченню та взаємообміну культурними цінностями; стабілізації соціуму. Вона застосовується як мета категорія, що відповідає теорії неокласичної естетики, позитивній практиці формування свідомості в умовах технізації та інформатизації суспільного простору; перешкоджає духовній кризі, руйнації класичних традицій. Врахування тенденцій європейського естетичного виховання, в сенсі пошуку балансу між підходами «освіта в мистецтві» та «освіта через мистецтво», дозволяє вирішувати життєві завдання з метою адаптації особистості до буття, стану його конфліктності, із зняття соціо-психологічного напруження [22]. Сучасна естетична освітня парадигма ґрунтується на перспективі оновлення змісту, форм і методів навчання, як співпраця освітньої системи з її вихованцями – у напрямі естетизації світу; як пошук діалогічних форм соціокультурної інтеграції, міжкультурної, міжсуб'єктної комунікації; як досягнення збалансованості чуттєвості та раціоналізму; як повноцінна комплексна орієнтація на сучасне утвердження естетичних ідеалів у повсякденності, у ставленні до довкілля, в особистісних та суспільних стосунках; як подолання відчуження, антагонізмів та засіб запобігання руйнації людської душі та світу.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Т. Виховна функція мистецтва в освітньому процесі / Т. Андрущенко // *Рідна шк.* - 2011. - № 1/2. - С. 8-12.
2. Барт Р. Удовольствие от текста // *Избранные работы. Семиотика. Поэтика* / Р. Барт. - М., 1989.
3. Бовсунівська Т. В. Історія української естетики першої половини XIX століття / Т. В. Бовсунівська. - К.: Вид. Дім Д.Бураго, 2001. – 344 с.
4. Бодриар Ж. Символический обмен и смерть / Жан Бодриар – М.: Добросвет, 2000.– 387 с.
5. Вальденфельс Б. Повседневность как плавильный тигль иррациональности. *Социологос. № 1*. Москва: Прогресс, 1991. С. 39 –51.
6. Вельш В. Процессы эстетизации: явления. Особенности и перспективы / Вольфганг Вельш // *Социальные и гуманитарные науки. РЖ. Философия.* – 1997. – № 2. – С. 80-85.
7. Воеводін О. П., Горохова О. В. Естетична оцінка: монографія / Воеводін О. П., Горохова О. В. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Дала, 2010. – 140 с.
8. Гнатів З. Я. Сучасні тенденції розвитку естетичного виховання в українському та європейському просторі освіти / З. Я. Гнатів // *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія.* - 2018. - Вип. 1. - С. 225-228.

9. Дорога А. Є. Естетична традиція національної духовної культури: автореф. дис. ... д-ра філософ. наук: 09.00.08 / А. Є. Дорога; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К., 2011. - 30 с.

10. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії: Навч. посібник для учителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навч. закладів. / АПН України. Інститут педагогіки і психології проф. освіти. К., 1997. 302 с.

11. Кайдановська О. Формування естетичних ідеалів студентської молоді / О. Кайдановська // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед.. - 2006. - Вип. 21, ч. 2. - С. 112-118.

12. Карловас О. А. Феномен естетизації у формуванні нових духовних цінностей / О. А. Карловас // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2018. Вип. 3. С. 84-93.

13. Кучер Т. Естетичний смак та сучасна молодіжна культура / Т. Кучер // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філософія. 2011. Вип. 8. С. 144-149.

14. Левчук Л. Т. Естетика [Електронний ресурс]: підручник / Л. Т. Левчук, В. І. Панченко, О. І. Оніщенко, Д. Ю. Кучерюк. - К.: Центр учбової літератури, 2010. 520 с.

15. Личкова Володимир Анатолійович. Некласична естетика в культурному просторі ХХ - поч. ХХІ століть [Текст]: монографія / Володимир Личкова; Нац. акад. кер. кадрів культури і мистец. - К.: [НАКККіМ], 2011. - 223 с.

16. Масол Л. та ін. Художня культура України: [навч. посібник] / Л. Масол, С. Ничкало, Г. Веселовська, О. Оніщенко. - К.: Вища школа. - 2006. - 239 с.

17. Наталія Григорівна Мозгова [Текст]: бібліогр. покажч. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т філос. освіти і науки, Каф. філос., Наук. б-ка; [упоряд. Н. І. Тарасова; наук. ред. Л. В. Савенкова]. - К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. - 76 с.

18. Ортега-і-Гасет Х. Дегуманізація мистецтва // Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. - Київ: Основи, 1994. - С. 238-272.

19. Скальська Д. М. Філософсько-антропологічні засади естетики посткласичної доби / Д. М. Скальська // Антропол. виміри філос. дослідж.: зб. наук. пр. - 2013. - Вип. 3. - С. 62-68.

20. Чубарева О. О. Естетичне в житті сучасного суспільства і людини / О. О. Чубарева / Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 65. - С. 67-75.

21. Яковенко М. Л. Трансформації естетичного в традиції постмодернізму / М. Л. Яковенко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2012. Вип. 49. С. 88-95.

22. Amadio M. Instructional time and the place of an esthetic education in school curricula at the beginning of the twenty first century / M. Amadio, N. Truong, J. Tschurennev. - Geneva: B. V., 2006. - 44 с.

23. Danto A. Beauty and the philosophical definition of art. In the abuse of beauty: Aesthetics and the concept of art / A. Danto. - Peru: Open Court, 2003. - P. 17-37.

24. Goodman, Nelson. Languages of Art / Goodman Nelson. - Hackett Publishing Company, 1976.

25. Harwey, Irene E., Derrida and the economy of difference / I. Harwey. - Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, 1986. - 285 p.

26. Rorty R. Philosophy as a kind of writing: An essay on Derrida. // Newlit.history. - Charlottesville, 1978. - Vol. 10, No I. - P. 141- 160.

References

1. Andrushchenko T. Vykhovna funktsiia mystetstva v osvithnomu protsesi / T. Andrushchenko // Ridna shk. - 2011. - № 1/2. - S. 8-12.

2. Bart R. Udovolstvye ot teksta // Yzbrannye raboty. Semyotyka. Poetyka / R. Bart. - M., 1989.

3. Bovsunivska T. V. Istoriia ukrainskoi estetyky pershoi polovyny XIX stolittia / T. V. Bovsunivska. - K.: Vyd. Dim D. Buraho, 2001. - 344 с.

4. Bodryiar Zh. Symvolycheskyi obmen y smert / Zhan Bodryiar - M.: Dobrosvet, 2000. - 387 s.

5. Valdenfels B. Povsednevnost kak plavlynyi tyhl yrratsyonalnosty. Sotsyolohos. № 1. Moskva: Prohress, 1991. S. 39 - 51.

6. Velsh V. Protsessy estetyzatsyy: yavlenyia. Osobennosty y perspektyvy / Volfhanh Velsh // Sotsyalnye y humanytarne nauky. RZh. Fylosofiya. - 1997. - №2. - S. 80-85.

7. Voevodin O. P., Gorokhova O. V. Estetychna otsinka: monografiya / O. P. Voevodin, O. V. Gorokhova - Luhansk: vid-vo SNU im. V. Dalya, 2010. - 140 s.

8. Hnativ Z. Ya. Suchasni tendentsii rozvytku estetychnoho vykhovannia v ukrainskomu ta yevropeiskomu prostori osvity / Z. Ya. Hnativ // Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Serii: Pedahohika ta psykholohiia. - 2018. - Vyp. 1. - S. 225-228.

9. Doroha A. Ye. Estetychna tradytsiia natsionalnoi dukhovnoi kultury: avtoref. dys. ... d-ra filosof. nauk: 09.00.08 / A. Ye. Doroha; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. - K., 2011. - 30 с.

10. Ziaziun I. A., Sahach H. M. Krasa pedahohichnoi dii: Navch. posibnyk dlia uchyteliv, aspirantiv, studentiv serednikh ta vyshchychk navch. zakladiv. / APN Ukrainy. Instytut pedahohiky i psykholohii prof. osvity. K., 1997. 302 s.

11. Kaidanovska O. Formuvannia estetychnykh idealiv studentskoi molodi / O. Kaidanovska // Visn. Lviv. un-tu. Ser. ped. - 2006. - Vyp. 21, ch. 2. - S. 112-118.

12. Karlovass O. A. Fenomen estetyzatsii u formuvanni novykh dukhovnykh tsinnosti / O. A. Karlovass // Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka. 2018. Vyp. 3. S. 84-93.

13. Kucher T. Estetychnyi smak ta suchasna molodizhna kultura / T. Kucher // Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii»]. Ser.: Filosofii. 2011. Vyp. 8. S. 144-149.

14. Levchuk L. T. Estetyka [Elektronnyi resurs]: pidruchnyk / L. T. Levchuk, V. I. Panchenko, O. I. Onishchenko, D. Yu. Kucheriuk. - K.: Tsentru uchbovoi literatury, 2010. 520 s.

15. Lychkovakh, Volodymyr Anatoliiovych. Neklasychna estetyka v kulturnomu prostori XX - poch. XXI stolit [Tekst]: monohrafiia / Volodymyr Lychkovakh; Nats. akad. ker. kadriv kultury i mystets. - K.: [NAKККіМ], 2011. - 223 с.

16. Masol L. ta in. Khudozhnia kultura Ukrainy: [навч. posibnyk] / L. Masol, S. Nychkalo, H. Veselovska, O. Onyshchenko. - K.: Vyshcha shkola. - 2006. - 239 s.

17. Nataliia Hryhorivna Mozghova [Tekst]: bibliohr. pokazhch. / Nats. ped. un-t im. M. P.

Drahomanova, In-t filos. osvity i nauky, Kaf. filos., Nauk. b-ka; [uporiad. N. I. Tarasova; nauk. red. L. V. Savenkova]. - K.: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2012. - 76 s.: fotohr. - (Seriiia «Vcheni NPU im. M. P. Drahomanova»). Do 55-richchia vid dnia narodzh. ta 30-richchia nauk.-ped. diialn. v Nats. ped. un-ti im. M. P. Drahomanova.

18. Orteha-i-Haset Kh. Dehumanizatsiia mystetstva // Orteha-i-Haset Kh. Vybrani tvory. – Kyiv: Osnovy, 1994. – S. 238–272.

19. Skalska D. M. Filozofsko-antropolohichni zasady estetyky postklasychnoi doby / D. M. Skalska // *Antropol. vymiry filos. doslidzh. : zb. nauk. pr.* - 2013. - Vyp. 3. - S. 62-68.

20. Chubareva O. O. Estetychne v zhytti suchasnoho suspilstva i liudyny / O. O. Chubareva / *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii.* - 2016. - Vyp. 65. - S. 67-75.

21. Yakovenko M. L. Transformatsii estetychnoho v tradytsii postmodernizmu / M. L. Yakovenko // *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii.* 2012. Vyp. 49. S. 88-95.

22. Amadio M. Instructional time and the place of a esthetic education in school curricula at the beginning of the twenty first century /M. Amadio, N. Truong, J. Tschurenev. – Geneva: B. V., 2006. – 44 c.

23. Danto A. Beauty and the philosophical definition of art. In the abuse of beauty: Aesthetics and the concept of art / A. Danto. – Peru: Open Court, 2003. – P. 17–37.

24. Goodman, Nelson. Languages of Art / Goodman Nelson. – Hackett Publishing Company, 1976.

25. Harvey, Irene E., Derrida and the economy of difference / I. Harvey . – Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, 1986. – 285 p.

26. Rorty R. Philosophy as a kind of writing: An essay on Derrida. // *Newlit.history.* – Charlottesville, 1978. – Vol. 10, No I. – P. 141- 160.

 ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Абдуллабеков Эльхан Фирудин оглы. Нравственность и этика в Исламе. (Моральність і етика в Ісламі)	7
Абдуллаева Шахла. Символика традиционной национальной одежды и ее функции. (Символіка традиційного національного одягу і його функції)	14
Алиева Фазилія Байрам гызы. Роль проблемы бытие в развитии античной философии. (Роль проблеми буття у розвитку античної філософії)	21
Белозьорова Р. О. Владний аспект впливу техніки на формування людини та суспільства	27
Гнатюк Е. М. Проблема автора-творця художнього твору в філософсько-естетичній концепції Г.-Г. Гадамера	33
Голик М. М., Дацків М. О. Зміст культурологічної роботи з військослужбовцями та членами їх родин у діяльності військових закладів культури	40
Дробот І. І., Бакуменко О. П. Поняття «історіографічна революція» в історії та філософії історичного знання	47
Кобижча Н. І., Штефан І. П. Теоретико-методологічне поле дослідження цифрової культури	56
Лаврухін Р. С. Проблемна область новітніх релігієзнавчих досліджень містичного досвіду	63
Мірошниченко В. С. Розтинаючи підпис В. Ю.: значення, погляд, голос	67
Мокан Н. І., Чорноморденко І. В. Діалог культур як діалог цінностей	72
Орлова В. О., Тодорова С. М. Правосвідомість як проблема філософії права	79
Солоділова О. В. Сучасні особливості формування естетичної свідомості	84
Сулейменова Л. Природа людини і суспільства у християнській та ісламській культурах: метаантропологічний аналіз	92
Усанова Л. А., Супрун Г. Г. Виклики мережевої комунікації і нові форми соціальної взаємодії	98
Халімон Р. О. Проблема інтерпретації історії в процесі викладання шкільного курсу історії	103
Ходорчук А. Ю. Біблейський взгляд на процес емоціонального исцеления человека. (Біблійний погляд на процес емоційного зцілення людини)	107
Шевчук С.Ф. Ставлення людини до природи у східній та західній традиції	112
Янушевич І. А. Методологічні підходи в гуманітаристиці	117